

Vers novas finamiras

La stad 1999 è arrivada en il secretariat da la Fundaziun svizra per paraplegichers ina brev che ha fatg surstar. Stefan Caviezel, in mat dad otg onns dal Grischun, ha tramess en ina cuverta tut ses daners da satg per sustegnair ils paraplegichers. Strusch quatter onns pli tard ha il medem destin tutgà el sez. Suenter in accident fatal sa prepara Stefan Caviezel ussa per ina vita en la sutga cun rodas.

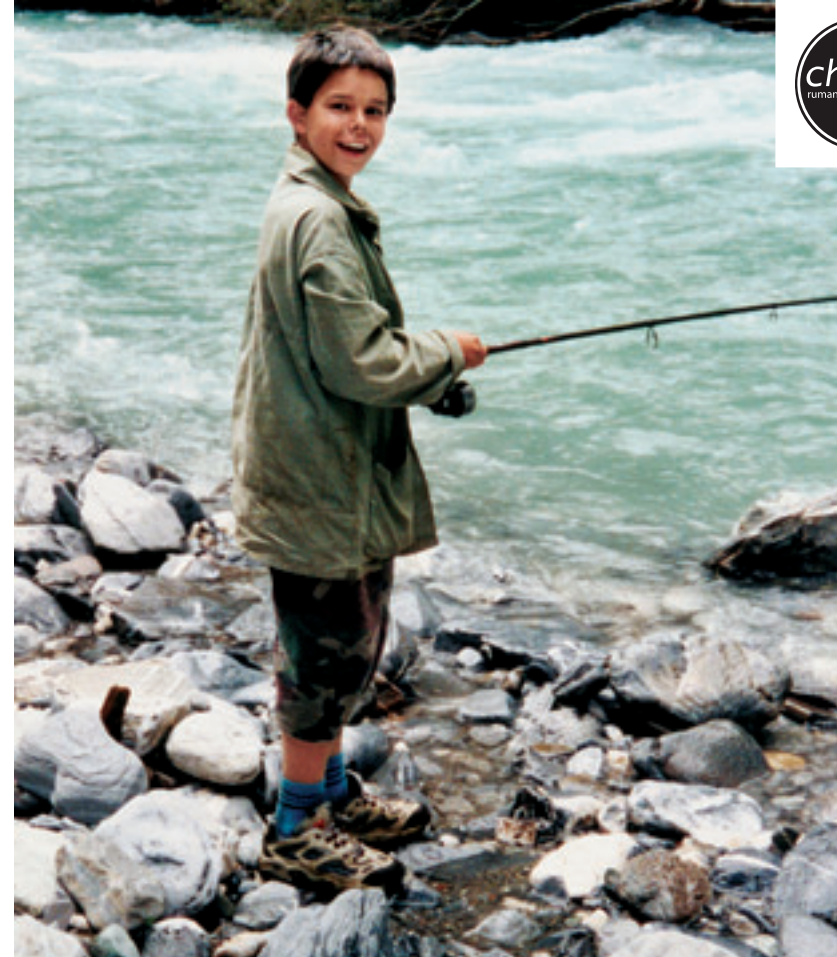
Il messadi da sia brev scritta en lettras bain furmadas è ì sut la pel: «**Liabs Paraplegikerzentrum I Stefan Caviezel 8 Jahr alt, möchte mis Sackgeld, statt für d'erst Augustsacha, ina spenda für a guta Zweck.**» Vi da la brev era fixada cun in fermagl ina nota da ventg. I na dovra blera fantasia per s'imaginar la situaziun: in mat dad 8 onns renunzia a ses daners da satg ed ad in spectacul da fiu artificial, dal qual blers siemian gia durant l'entir onn. «I dat dapertut avunda petardas e fiuus artificial e ti na stos betg er anc siglientar tes raps en l'aria», ha la mamma sustegni la buna intenziun da ses figl. Tgi sa sche questa renunzia n'è betg stada blier pli dira che quai ch'el scriva. Siemis da mats n'han numnadain nagins cunfins. Stefan è in mat viv e tuttina sensibel; el è adina en moviment e da tutt'aura or en il liber. In buob da la natira ch'è adina a la scuverta d'insatge nov, ch'è plain meraviglias, interess ed ideas. L'enviern n'è nagina spunda memia taissa per el. En la naiv nova sa senta el propi en ses element. Il vial da bob che maina giu en il vitg è cunzunt la stad in hit. Là pon ils pli curaschus tranter ils giuivens

dal vitg filar giu cun velo sco narradira e siglir «mega cool» sur la schanza ora! El disegna cun il maun la lingia da sgol en l'aria e raquinta cun in rir da furbaz. Stefan Caviezel po dentant era star uras a la lunga cun la lantscha sper ses bab Alfred e pestgar en il Rain

Liabs Paraplegikerzentrum,
I Stefan Caviezel
8 Jahr alt, möchte mis
Sackgeld, statt für
d'erst Augustsacha,
Ina spenda für a guta
Zweck.

A liaba Gruas
vom
Stefan Caviezel

In mattet generus: la brev da 1999

Ordadora en ses element: Stefan Caviezel sa sentiva gia adina bain or en il liber.

<i>Num:</i>	<i>Stefan Caviezel</i>
<i>Vegliadetgna:</i>	<i>12 onns</i>
<i>Domicil:</i>	<i>8885 Mols SG, Gunz 37</i>
<i>Accident:</i>	<i>smardeglià d'in bloc</i>
<i>Impediment:</i>	<i>paraplegia</i>

posterior. Il pli grond pesch ch'el ha piglià ina giada è stà ina litgiva d'ual pli lunga che sia lingera da scola. E per la pestga manca natiralmain er adina insatge – nagina schanza ch'ils raps da giaglioffa portian blier tschains! Sisum sin sia glista da giavischs fiss per exempel ina lantscha cun in'estga da metal.

Basta: quella giada leva Stefan regalar ses daners da satg als paraplegichers. E nus vulevan dar ad el sco engraziament in commemoradi tar l'associaziun da fautors. Ma quai nun era necessari, perquai che la famiglia Caviezel pajava gia dapi in temp la contribuziun da commember per l'entira famiglia.

In invit attractiv

Gievgia sontga 2003 – igl è ils 17 d'avrigl. Stefan nun ha scola. La tastga da scola metta el en in chantun, nua ch'ella n'è betg pli enta pes ad el – era

betg cur ch'el ha da tschertgar las lieurs da Pasca. Ha il scolar da la tschintgavla classa ch'è adina plain schlantsch in rom preferi? «Gimnastica natiralmain, il pli gugent sigl en lung e sigl ad aut», vegni sco or dal chanun, «e lura ma plascha era 'l'uman e l'ambient'. Franzos è era en urden, ma uschiglio...». Cun tschurrar levamain il nas metta el ina fin plitost abrupta a quest tema. Savens passenta Stefan ses temp liber era cun il bostger, in ami da la famiglia, che va cun in

« I nun è fair che jau sun paralità, u betg? »

Stefan Caviezel
en la staziun intensiva

camiun imposant. Oz sto el ir per laina si en il Murgthal. «Vuls vegnir cun mai, Stefan?» Senza targlinar raiva il mat sin il sez dal cunautist ed è pli spert en la cabina ch'il manischunz sez. Quel va en il camiun cun in surrir e volva enturn plaunsieu la clav da contact. El ha gugent quest mat simpatic. «Nua ardi? Hani piglià tai ier da sunar ils zains, u na pos forse strusch spetgar da far tes pensums?» tenta el il pitschen lumpaz struclond ils eglis. Sin via discurran els da quai e da tschai. Stefan tschenta sco adina bleras dumondas. El s'interessa per tut ils detagls technics dal camiun. Ultra da quai è el per sia vegliadetgna in observatur fitg attentiv da la natira.

Ina cupitga fatala enavos

Arrivà sin la piazza da transtgargiada va Stefan ora e guarda co ch'il camiun sto vegnir manevrà enavos per distgar-

Stentus: il transfer en la bognera consumescha las forzas dal paraplegicher da 12 onns

giar la laina. Dus blocs grevs giaschan cun pitschna distanza in davos l'outer per terra. Stefan sa metta sin quel davantiers per vesair meglier. Tuttenina cumenza quest bloc a rullar, il mat perda l'equiliber e croda enavos. El dat cun il tgil tranteren ed il bloc rullant al smatga cun tutta forza encunter tschel bloc – sco in cuntè da satg che vegn serrà. Il mat dat in sbratg da la dolor. Ma tuttenina n'ha el nagin sentiment pli en las chommas e sa cun ina giada ch'i sto esser schabegià insatge nausch. «Jau sun gia savens crudà bler mender – ed i n'ha fatg nagut...». L'ambulanza arriva spert. Il manischunz vesa immediat tge ch'è succedì e reagescha a moda precisa ed adequata a la situaziun. El declera cun vusch ruassaivla, ma decidida ch'ils sintoms d'insensibilitad e d'immobilitad da las chommas laschian supponer che la

«**Stefan ha ina ferma voluntad ed ha clerlas finamiras – el vegn a dumagnar quai**»
Bab Alfred Caviezel

spina dorsala ed il magugl dal dies sajan vegnids blessads grevmain. E questa blessura stoppia vegnir tractada uschè svelto sco pussaivel da specialist.

Il helicopter cotschen arriva

La REGA vegn alarmada ed i na va ditg fin ch'il helicopter da salvament sa tschenta en la vischinanza dal lieu d'accident. Stefan è in grond fan da la REGA. Malgrà fermas dolurs emprova el da vesair tant sco pussaivel. El

morda sin ils dents: «Jau hai adina giaschà da pudair sglar ina giada cun il helicopter cotschen... merda, gist ussa vai uschè mal cun mai...» marmugna el da bass. Il medi da la REGA al quietescha e declera ch'el stoppia far in'infusiun cun medicaments che impedeschan ch'il magugl dal dies unfla e che mitigeschan spert sias dolurs. Suenten vegn el mess cun grond quità sin ina matratscha da vacuum ed ina purtanti-

na speziala e transportà directamain en il Center svizzer dals paraplegichers a Nottwil.

Pli tard sa regorda el anc da tut ils detagls: «Il sgol ha cuzzà 25 minutas, ma jau era tut sturn e sun puspè vegni alert dal tut pir suenter l'atterrament. Jau less anc ina giada ir cun il helicopter, cur ch'i va puspè meglier cun mai», di el plain speranza. «Ed il bloc che m'ha smardeglià, era 5 meters

lung, aveva in diameter da 38 cm e pasava ina mesa tonna!» sa el precis. Sco ch'i para han uffants ina moda tut speziala da vegnir a frida cun ina nau-scha experientscha.

La mamma è vegnida infurmada immediat – ils geniturs èn divorziads. Avant ch'ella parta a Mols, telefonescha ella al bab da Stefan che ha salvà ses domicil a Seglias. Sco in chametg tutga questa nova ils geniturs. Els sminnan tge che la diagnosa supponida signifitgescha. Davent dal lieu d'inscunter fixà van els ensemen plain pensiers a Nottwil. Be avant in'emna aveva il bab anc fatg plans cun ses figl per las proximas vacanzas da scola e

«**Cur che jau sun trist, patratg jau vi dad insatge legher!**»
Stefan Caviezel

recognoscà cun el en quel lieu. Il mat era vegni tut or dal moni dal plaschair. Alfred Caviezel smatga ensemen ils lefs. Na vegn quai betg pli ad esser pussaivel? Sche ses figl na po mai pli ... Dieus ans pertgiria!

Emprim provediment professional

Ils geniturs arrivan gist ad uras en il Center svizzer dals paraplegichers per anc vesair Stefan, avant ch'el vegnia transportà en la sala d'operaziun. Las radiografias traidimensunalas ed il MRI han confermà la diagnosa neurologic-clinica: la spina dorsala è spustada tranter il 10avel ed 11avel spinal dal pèz, il magugl dal dies è smardeglià sin quest'atezza. Ils corps vertebrals

Rir malgrà tut: il bab Alfred Caviezel è plain fidanza che ses figl chatta la storta er en la sutga cun rodas. A dretg Ruth Beeler, l'onda da Stefan.

...alura dovri mintga agid

Ina paraplegia porta midadas profundas. Facturs impurtants en il process da rehabilitaziun èn il tractament professiunal en ina clinica speziala e la mitigaziun dal basegn material. Tge muntada che la commembranza en l'associaziun da fautors da la Fundaziun svizra per paraplegichers survegn en il mender cas, mussa er l'exempel da Stefan Caviezel. Cun la contribuziun da sustegn da **150 000 francs** èsi stà pussaivel da megliar a moda duraivla las cundiziuns elementaras per sia reintegraziun (foto: ascensur per la sutga cun rodas). La Fundaziun svizra per paraplegichers ha creà entaifer 28 onns ina chadaina da prestaziuns extraordinaria per la rehabilitaziun cumplessiva da para- e tetraplegichers ed amplifitgà quella cuntinuadamain. Las pitgas da questa chadaina da prestaziuns èn oz:

- l'emprim provediment d'urgenza ed il tractament professiunal en il Center svizzer dals paraplegichers a Nottwil
- a surigliada da custs da tgira betg cuverts, l'agid direct per adattaziuns da l'abitaziun, per cumprar vehichels e meds d'agid e las contribuziuns da sustegn tras la Fundaziun svizra per paraplegichers
- la tscherna da la professiun, la construcziun senza obstachels, la cussegliaziun sociala e giuridica, il sport en sutga cun rodas, cultura/temp liber tras la Federaziun svizra per paraplegichers
- la perscrutaziun clinica en il champ da la paraplegiologia tras la Perscrutaziun svizra da paraplegia
- la scolaziun da spezialists da salvament tras l'Institut svizzer per medicina da salvament SIRMED

spustads ston vegnir reponids e stabilisads operativamain, per che la spina dorsala possa puspè garantir sia funcziun purtanta. Cun quai vegn era distgargià il magugl dal dies e pussibilità che quel possa sa restabilir. Igl è bun per tut ils pertutgads da savair che tut è vegnì fatg optimalmain per Stefan davent da l'emprim mument. Ma deplorablmain ha la greva blessura dal magugl dal dies per consequenza ina paraplegia cumpletta. Suenter l'operaziun vegn Stefan tgirà durant

in'emna en la staziun intensiva. El è il pacient il pli giuven là - e sia istorgia commuventanta fa spert la runda. «Jau na sai forse mai pli ir», di el si per ses geniturs e ses meglier ami Gabriel Lendi, «pertge ha quai stui schabegiar gist a mai, malgrà che jau hai sustegnì ina giada ils paraplegichers? Atgnamain nun è quai fair, u betg?» Ti has raschun, Stefan. La vita nun è faira, ed ella n'è er betg gista. «Nus umans n'avain sco ch'i para nagin dretg sin giustia.» Ina giada – e mo ina giada –

Emprender per l'avegnir: era durant la rehabilitaziun han ils patients giuvens scola.

ha il mat ditg cleramain quai che tuts patratgan, ma na formuleschan betg a moda uschè simpla e concisa.

Plain mirveglias ed iniziativa

Ils uffants han er anc autras abilitads ed ina spontanitad, da la quala ils creschids na disponan betg pli: Stefan

spetga plain mirveglias fin ch'el dastga ir l'emprima giada cun la sutga cun rodas. Davent dal letg ha el guardà bain co che ses collegas fan quai. Ma per il mument sto el anc gaschair, quai che dovra blera pazienza per in mat da 12 onns. Stefan tegna però la dira e vegn era sustegnì da tuttas

varts: «... las soras e tut tschels èn fitg chars cun mai!» di el tut intgantà. Finalmain: l'ergoterapeuta Franziska Bähler ed il fisioterapeut Hagen Schwarze al mettan ses «töff» sper il letg. Il transfer davent dal letg en la sutga cun rodas vegn Stefan da far cun ina giada. E strusch ch'el sesa endretg en ses vehichel, cumenza el a far piruettas e vul gia emperder dad ir sin duas rodas. Quai ha el vis tar ses amis en sutga cun rodas che vegnan regularmain sin visita: Heinz Frei, ses grond idol da maraton ch'al avra a moda divertenta il mund dal sport en sutga cun rodas; Pia Schmid, la sportista victoriosa en sutga cun rodas, che lavura sco laboranta en il CSP e che chatta adina in pèr plets encuraschents per Stefan, cura ch'ella al prenda cun ella en il trenament da cundiziun; Silvano Beltrametti che fa curaschi a ses «cumpatriot»: «Ti dumognas segir quai, Stefan, nus Grischuns tegnain ensemen!» Sia classa fa il viadi da scola a Nottwil e Stefan mussa a ses camarats ch'el ha sper las terapias era scola en il Center svizzer dals paraplegichers, per ch'el possa turnar l'october puspè en la medema classa. En la chasa da scola a Mols vegn actualmain installà in ascensur.

«**I fa mal da vesair co ch'el sesa tut sulet en sia sutga e guarda ora sin il lai.**»

Mamma Claudia

Radis da glisch malgrà las sumbrivas

Era a chasa han ins cumenzà ad uras cun las adattaziuns architectonicas necessarias, suenter ch'ins aveva scleri ils basegns cun l'ergoterapia e consultà ils spezialists dal Center per la construcziun senza obstachels a Muhen/AG. L'entrada da la chasa, il

«**Jau vegn a promover Stefan sistematicamain en scola, per ch'el haja las meglras premissas pussaivlas.**»

Justina Bernold, scolasta

bogn, la tualetta e la chombra da Stefan ston esser accessibels cun la sutga cun rodas. Il sustegn finanziar, che Stefan survegn sco commember da l'associazion da fautors, pussibilitescha questas adattaziuns.

Bler en la vita da Stefan vegn ad ir en in'otra direcziun che quai ch'el aveva planisà e spetgà. Per tut ils percutgads hai num vesair realisticamain las pussaivladads per il futur, promover quellas e definir cun quai da nov ils accents e las finamiras. Durant la rehabilitaziun pretensiusa demussa Stefan adina puspè ina gronda forza interna, ina ferma voluntad ed in plaschair exprimi da viver. Ma igl è era in fatg ch'el è sa midà. Ils geniturs han constatà ch'el è vegnì bler pli pensiv: «Nus sperain fermamain che ses camarats da scola al retschaivian bain e ch'el chattia contact cun amis e collegas, era sche Stefan na po ussa betg pli curre ordavant...». I dat dentant quests muments difficils: mintgantant

Protegi en il ravugl da la famiglia: Stefan Caviezel cun ses mez frar Julian sin la schanuglia, la mamma Claudia Frey, la sora Yasmin e dus amis Martin Romer und Gabriel Lendi.

Passatemp divertent: ir a pestgar pon ins er en la sutga cun rodas.

«**Ussa vegn pia insatge auter.
Ins po era viver uschia.**»
Stefan Caviezel

guarda il mat insanua en il lontan, senza dir pled e tut approfondà en patratgs, cun fatscha seriusa, ma betg trista. Lura vegn ins simplamain tschiffà da sentiments da cumpassiun e dal basegn irresistibel da dumandar: «Di a mai tge che jau poss anc far per

tai!» Era sch'i na vegn betg ditg expressivamain, sentan domaduas varts questas emoziuns. Lura metta Stefan tut bufatg ses giradiscs in pau pli dad aut per tadlar in titel da sia band preferida 'The Rasmus'. «Sas, mintgant sun jau era tut ventirai-vel.» E cun in'egliada significativa cumenza el a chantinar «In the shadows»...

Silvia Buscher